

Κλωντίνη Δέρβου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

dervou@physics.auth.gr

Σάσα Τζεδάκη

Πανεπιστήμιο Κρήτης

tzedaki@libh.uoc.gr

Άννα Φράγκου-Μπάτσιου

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

fragkou@uom.gr

Κατερίνα Συνέλλη

Πανεπιστήμιο Πατρών

Claudine Dervou

Aristotle University of Thessaloniki

Sassa Tzedaki

University of Crete

Anna Fragkou-Mpatsiou

University of Macedonia

Catherine Synellis

University of Patras

*ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ -
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: Η πορεία του έργου ή η
νομοτέλεια της διαπανεπιστημιακής συνεργασίας.
HELLENIC ACADEMIC LIBRARIES LINK-STEERING COMMITTEE FOR
ELECTRONIC RESOURCES: The Course of Action or the necessity of
collaboration in Greek Academic Community*

Φέτος είναι η 4η κατά σειρά χρονιά που στα πλαίσια του συνεδρίου των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, της πιο μαζικής και πετυχημένης συγκέντρωσης στο χώρο μας στην Ελλάδα, θα προσπαθήσουμε να σας ενημερώσουμε για τα πεπραγμένα της Κοινοπρα-

ξίαςτων Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Όπως και πέρσι, η παρουσίαση μας θα έχει δύο σκέλη. Στο πρώτο, εκ μέρουςτων συναδέλφων μου στην μόνιμη επιτροπή για τα περιοδικά θα σας ενημερώσω για τις εξελίξεις κατά την χρονική περίοδο από το περσινό συνέδριο μέχρι σήμερα, και στο δεύτερο, η συνάδελφος κ. Τζεδάκη θα κάνει ένα απολογισμό της χρήσης των υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω τηςHEAL-Link.

Κατά την διάρκεια της χρονιάς που πέρασε πολλές φορές, παρόλη την πίστη μας στην αξία των υπηρεσιών που προσφέρει η Η EAL-Link, φοβηθήκαμε ότι σε αυτό το συνέδριο θα σας ανακοινώναμε ότι η πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά έχει ημερομηνία λήξης την 31-12-2002. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με την σειρά. Η ολομέλεια του περσινού συνεδρίου κατέληξε σε ένα ψήφισμα, το οποίο καταδείκνυε την αξία των υπηρεσιών της κοινοπραξίας και την αναγκαιότητα συνέχισης τους. Η κ. Άννα Φράγκου ανέλαβε, μέσω του πρύτανη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, να μεταφέρει το ψήφισμα στην επόμενη Σύνοδο των Πρυτάνεων. Λίγο αργότερα μάθαμε ότι ο προϋπολογισμός της οριζόντιας δράσης από το Γ' ΚΠΣ θα ήταν το 1 /3 του αιτούμενου, με αποτέλεσμα η Οριζόντια να μην μπορεί να καλύψει το κόστος που πλήρωνε για την πρόσβαση των ιδρυμάτων στις υπηρεσίες της ούτε καν για το 2002.

Η αρχική σκέψη ήταν να μεταφερθεί το κόστος αυτό στα ιδρύματα ανάλογα με το ύψος των συνδρομών τους. Αυτή θα ήταν μία αρκετά απλή λύση. Όμως, πολύ σύντομα, συνειδητοποιήσαμε ότι ήταν ανεφάρμοστη. Και θα σας εξηγήσω γιατί. Από το σύνολο των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της χώρας μας περίπου 8 από αυτά επωμίζονται σχεδόν το σύνολο του κόστους των συνδρομών των περιοδικών. Μερικά από τα ιδρύματα αυτά, που ήταν δεσμευμένα από τις συμβάσεις της κοινοπραξίας να μην κάνουν περικοπές τίτλων στους συγκεκριμένους εκδότες, είχαν φτάσει στο τέλος του 2001 σε οικονομικό αδιέξοδο, με μεγάλα χρέη προς τους προμηθευτές τους. Τα χρέη αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορούν τα ιδρύματα να προχωρήσουν σε ανανεώσεις συνδρομών για το 2002. Μη ανανέωση των συνδρομών σήμαινε παράβαση των όρων των συμβάσεων της κοινοπραξίας, με αποτέλεσμα την διακοπή της πρόσβασης σε όλους μας, είτε είχαμε χρέη είτε όχι.

Σαν να μην έφταναν αυτά τα προβλήματα, είχαμε και φοβερή πίεση χρόνου. Η σύμβαση με τον εκδοτικό οίκο Elsevier έληγε στο τέλος του 2001. Αυτό σήμαινε ότι από 1-1-2002 θα είχαμε πρόσβαση μόνο στα περιοδικά των 3 τελευταίων χρόνων (διάρκεια της σύμβασης) και σε κανένα νέο τεύχος. Το πρόβλημα έμοιαζε να μην έχει λύση. Η επιτροπή στην προσπάθεια της να εξαντλήσει τις πιθανότητες εύρεσης λύσης ετοίμασε μια σύντομη εισήγηση προς την 39η Σύνοδο των Πρυτάνεων, στην οποία εξέθετε το πρόβλημα των χρεών των βιβλιοθηκών και τις επιπτώσεις αυτών των χρεών στο σύνολο των ιδρυμάτων. Όσον αφορά την ανανέωση της σύμβασης του Elsevier πρότεινε την περι-

κοπή των εντύπων συνδρομών και την ηλεκτρονική μόνο πρόσβαση στα περιοδικά έλ-
----- ότι, όχι απλώς δεν θα υπάρξει η επιπλέον χρέωση που κάλυπτε η Οριζόντια Δρά-
ση, αλλά και ότι θα μειωθεί σε κάποιο ποσοστό το κόστος των συνδρομών. Η κ. Α. Φρά-
γκου ανάλαβε να ενημερώσει τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ο οποίος
προήδρευε στην επόμενη Σύνοδο των Πρυτάνεων και να του ζητήσει να φέρει το θέμα
προς συζήτηση.

Οφείλω να ομολογήσω ότι δεν περιμέναμε και πολλά. Ξέραμε ότι υπήρχαν ήδη πολ-
λά και σοβαρά θέματα στην ημερήσια διάταξη, για να βρεθεί χρόνος να συζητηθεί το
Θεμα, πόσο μάλλον να γίνει δεκτή η πρόταση για ηλεκτρονική μόνο πρόσβαση. Η από-
φαση της Συνόδου ήταν μια πολύ ευχάριστη έκπληξη και έδειξε ότι όχι μόνο οι διοικη-
-είς των Πανεπιστημίων μας συνειδητοποίησαν το μέγεθος του προβλήματος, αλλά και
ήταν και πιο έτοιμες από εμάς να πάρουν δραστικές λύσεις για να το αντιμετωπίσουν. Η
Σύνοδος, δηλαδή, αποφάσισε ότι η Κοινοπραξία πρέπει να προχωρήσει σε συμφωνίες,
όπου αυτό *είναι δυνατόν, και όλες οι νέες συμφωνίες ή οι ανανεώσεις των συμφωνιών*
να είναι για ηλεκτρονική μόνο πρόσβαση, με την υποχρέωση να υπάρχει μιά έντυπη
συνδρομή στην Ελλάδα για αρχαιακούς λόγους.

Με το νέο δεδομένο της εθνικής πολιτικής για πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά
ήταν πλέον φανερό ότι έπρεπε να βρεθεί ένας νέος τρόπος κατανομής του κόστους με-
ταξύ των ιδρυμάτων, μιά και η πρόσβαση θα ήταν για όλα τα ιδρύματα στις ίδιες πηγές
πληροφόρησης και δεν είχε πλέον νόημα ποιος είχε ποιες έντυπες συνδρομές στο πα-
ρελθόν. Έτσι, η επιτροπή ετοίμασε μία εισήγηση σχετικά με το θέμα για να συζητηθεί
στην 40η Σύνοδο των Πρυτάνεων. Την εισήγηση *έφερε προς συζήτηση ο προεδρεύων*
της Συνόδου, Πρύτανης του ΑΠΘ, μετά από εκτενή ενημέρωση του από τον καθ. Κ. Δη-
μήτρη Βλάχο, εκπρόσωπο του ΑΠΘ στην Οριζόντια Δράση και πρόεδρο της επιτροπής
εποπτείας Βιβλιοθηκών του ΑΠΘ. Η 40η Σύνοδος όρισε μια επιτροπή από επτά Αντι-
πρυτάνεις για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προέκυψαν σε συνεργασία με την
οριζόντια δράση.

Με πρωτοβουλία του κ. Παπάζογλου, προέδρου της Κοινοπραξίας και του κ. Σιμό-
πουλου αντιπρύτανη του Μετσόβιου έγινε στις 28-2-02 κοινή συνεδρίαση της Διοικού-
σας Επιτροπής της Οριζόντιας Δράσης με την επιτροπή της Συνόδου των Πρυτάνεων.
Συζητήθηκαν μια σειρά απο θέματα, όπως τα προβλήματα που προέκυψαν εξαιτίας των
υποχρηματοδοτήσεων, εξετάστηκε η οικονομική βιωσιμότητα δραστηριοτήτων σχετι-
κά με τις ηλεκτρονικές συνδρομές, η συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και
ερευνητικών κέντρων και ορίστηκε επιτροπή για να μελετήσει αλγόριθμο κατανομής δα-
πανών μεταξύ των Πανεπιστημίων καθώς και την αναλογία κατανομής δαπανών μετα-
ξύ ΑΕΙ-ΤΕΙ.

Στις 26-3-02 έγινε σύσκεψη στο ΥΠΕΠΘ στην οποία πήραν μέρος ο γ.γ. του ΥΠΕΠΘ κ. Τσουροπλής, ο γενικός γραμματέας της ΓΤΕΤ κ. Δενιόζος, ο διευθυντής του ΕΚΤ κ. Ε. Μπούμπουκας και ο επιστημονικός υπεύθυνος της Οριζόντιας Δράσης των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών κ. Παπάζογλου. Για άλλη μία φορά επιβεβαιώθηκε η ανάγκη για συνεργασία σε εθνικό επίπεδο σε θέματα πρόσβασης σε επιστημονικά περιοδικά και βάσεις δεδομένων. Το ΥΠΕΠΘ δεσμεύτηκε να καλύψει με έκτακτη χρηματοδότηση τα χρέη των συνδρομών των ιδρυμάτων, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η ανανέωση της σύμβασης με τον Elsevier για πρόσβαση με ηλεκτρονική μορφή των περιοδικών. Επίσης αποφασίστηκε το ΕΚΤ να αναλάβει να διαφυλάττει την μία έντυπη συνδρομή για αρχαιακούς λόγους.

Στην συνεδρίαση της Διοικούσας Επιτροπής της Κοινοπραξίας στις 25-6-02, κατόπιν εισήγησης του προέδρου της επιτροπής για τον αλγόριθμο κ. Δ. Βλάχου, εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Διοικούσας ο προτεινόμενος αλγόριθμος με μικρές αλλαγές. Ο κ. Παπάζογλου έφερε την απόφαση της Διοικούσας προς συζήτηση στην επόμενη Σύνοδο των Πρυτάνεων και την Σύνοδο των Προέδρων των ΤΕΙ. Η εισήγηση της επιτροπής εγκρίθηκε από την 41 η Σύνοδο των Πρυτάνεων στις 28-6-2002 και την Σύνοδο των Προέδρων ΤΕΙ στην συνεδρίαση της 1 -10-2002.

Θεωρητικά το θέμα είχε λυθεί. Παρέμενε όμως ο πρόβλημα, πώς θα προχωρούσε η όλη διαδικασία γραφειοκρατικά. Τι θα σήμαινε αυτό για τις ανανεώσεις συνδρομών των ιδρυμάτων. Πολλοί συνάδελφοι αγωνιούσαν για το ποιες συνδρομές θα έπρεπε να συμπεριλάβουν στους διαγωνισμούς τους. Για να βρεθεί λύση έγινε τον Σεπτέμβριο μια συνάντηση με τον γενικό γραμματέα του ΥΠΕΠΘ κ. Α. Τσουροπλή, τον πρόεδρο της Κοινοπραξίας κ. Β. Παπάζογλου και τον αντιπρύτανη του ΕΜΠ κ. Σιμόπουλο. Σε επιστολή που έστειλε ο καθ. κ. Παπάζογλου στις 23 Οκτωβρίου 2002 προς τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής της Κοινοπραξίας ενημέρωσε για όλες τις εξελίξεις που είχαν επέλθει στο θέμα των ηλεκτρονικών περιοδικών μετά την συνάντηση της Διοικούσας της 25-6-2002 και τα αποτελέσματα της συνάντησης στο ΥΠΕΠΘ.

Συνοπτικά θα αναφέρω ότι το συνολικό ποσό της δαπάνης για τις ηλεκτρονικές συνδρομές της Κοινοπραξίας θα διαβιβαστεί από το ΥΠΕΠΘ προς το ΕΜΠ, από όπου θα γίνει η πληρωμή για όλα τα πανεπιστήμια και όλα τα ΤΕΙ. Παρόλο που τα ιδρύματα δέχτηκαν να αναλάβουν το κόστος σύμφωνα με τον αλγόριθμο που εγκρίθηκε, το ΥΠΕΠΘ, σε μια προσπάθεια να μην ελαττώσει τους προϋπολογισμούς των ιδρυμάτων, θα καλύψει τουλάχιστον μέρος του ποσού αυτού από τις Δημόσιες Επενδύσεις με την κατάθεση κατάλληλου τεχνικού δελτίου. Το τεχνικό αυτό δελτίο ήδη κατατέθηκε από τον κ. Παπάζογλου στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ και αφορά στις συνδρομές των ετών 2003, 2004 και 2005. Το ύψος του ποσού που θα εγκριθεί από το ΥΠΕΠΘ δεν είναι γνωστό, αλ-

λά όπως πιστεύει ο κ. Παπάζογλου θα είναι τουλάχιστον ένα μεγάλο ποσοστό του συνολικού κόστους.

Στο μεταξύ, τον Απρίλιο του 2002, ολοκληρώθηκε το οικονομικό μέρος των διαπραγματεύσεων με τον Elsevier, αλλά το νομικό μέρος κράτησε μέχρι μετά τις θερινές διακοπές, με αποτέλεσμα να συνεχίσουμε να παίρνουμε και τις έντυπες συνδρομές μας Μέχρι πριν περίπου ένα μήνα. Συγχρόνως την άνοιξη ολοκληρώθηκαν οι ζετες διαπραγματεύσεις με την American Chemical Society και το Institute of Physics. Οι αντίστοιχες συμφωνίες προβλέπουν πρόσβαση όλων των ιδρυμάτων στα περιοδικά των δύο αυτών εκδοτικών οίκων. Συγχρόνως άρχισαν διαπραγματεύσεις με 6 νέους εκδοτικούς **-οίκους** και επίσης διαπραγματεύσεις για την ανανέωση των υπαρχουσών συμφωνιών.

ΕΚΔΟΤΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΙΤΛΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ	ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗ	ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ
Academic Press	backfiles since 1993 + 175	141	29	52
Elsevier	591	332	35	52
Elsevier	backfiles since 1995 + 1142	760	39	52
Elsevier	723	379	34	52
Wiley	234	100	18	52
Wiley	110	50	21	52
Wiley	180	119	29	52
Wiley	392	205	30	52
Wiley & Francis	753	227	29	52
Wiley	370	197	30	52
Wiley	proceedings + 24	64	21	52
Wiley	PROLA + 35	40	21	52
Wiley	30	27	19	52
Wiley	backfiles since 1897 + 30	26	17	52
ΣΥΝΟΛΟ	4925	2667	47.60%	100%

Παρόλα τα όσα έχει καταφέρει η Κοινοπραξία μέχρι τώρα, δεν έχει καταφέρει να λύσει το πρόβλημα της ενημέρωσης όλων των ενδιαφερομένων μερών. Σε μια προσπάθεια για βελτίωση, ειδικά εφέτος, που η κατάσταση σχετικά τις συνδρομές είναι τελείως διαφορετική από τα προηγούμενα έτη και απαιτείται πολύ καλή ενημέρωση για να αποφευχθούν τα λάθη, αποφασίστηκαν τα ακόλουθα: Το πρόσφατο γράμμα του κ. Παπάζογλου, άλλα έγγραφα προς τα μέλη της Διοικούσας που μπορεί να ακολουθήσουν, καθώς και συνοπτικοί όροι για κάθε συμφωνία που θα υπογράφεται θα μπου στην ιστοσελίδα της HEAL-Link. Επειδή όμως οι πληροφορίες αυτές είναι εμπιστευτικές, σε κάθε ίδρυμα θα δοθεί ένας κωδικός για πρόσβαση σε αυτές τις σελίδες. Σας παρακαλούμε να επικοινωνήσετε άμεσα μαζί μας για να σας δοθεί αυτός ο κωδικός πρόσβασης. Επίσης πέρυσι σας ζητήσαμε να μας στείλετε τις συνδρομές που ανανεώσατε για το 2002. Πολύ λίγα ιδρύματα ανταποκρίθηκαν. Σας παρακαλούμε θερμά να μας στείλετε όλοι ανεξαιρέτως όλες τις συνδρομές σας, σε πρώτη φάση για το 2002. Επίσης τυχόν αλλαγές σε ονόματα υπευθύνων, τηλέφωνα, φαξ e-mail κλπ.

Εκτός όμως από τις συμφωνίες που γίνονται σε εθνικό επίπεδο ένας αριθμός ιδρυμάτων συμμετείχε σε διαπραγματεύσεις για πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων με ειδικότερο ενδιαφέρον. Το κύριο βάρος αυτών των διαπραγματεύσεων και την συννενόηση μεταξύ των ιδρυμάτων είχε η κ. Κ. Συνέλλη. Η σπουδαιότερη από αυτές τις συμφωνίες είναι για πρόσβαση στη ISI. Μετά από προσπάθειες ετών για συμφωνία με την ISI για τα Citation Indexes και με την συνεργασία του ΕΚΤ, που ήδη είχε συνάψει συμφωνία, απέκτησαν πρόσβαση με ευνοϊκούς όρους και τα παρακάτω ιδρύματα:

Συντονιστήςτο ΕΚΤ (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης) που υπέγραψε πρώτο συμφωνία για τα 18 ερευνητικά κέντρα. Από την μεριά των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων συντονίστρια είναι η κ. Συνέλλη (Παν. Πατρών) σε συνεργασία και με το ΕΚΤ. Ιδρύματα που συμμετέχουν:

Α.Π.Θ.
 Παν. Πατρών
 Παν. Ιωαννίνων
 Παν. Θεσσαλίας
 Παν. Κύπρου
 Παν. Πειραιά
 Παν. Αιγαίου
 Πολυτεχνείο Κρήτης
 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
 Δημοκρίτειο Παν. Θράκης
 Εθνικό Καποδιστριακό

Παν. Αθηνών
 Οικονομικό Πανεπιστήμιο
 ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Ορισμένα από αυτά αγόραζαν για σειρά ετών Citation Indexes σε CD-ROM.

Αντίστοιχα συνεργασίες έγινε για την πρόσβαση στην βάση MATHSCINET και στις βάσεις της CSA. Ηδη υπάρχει ενδιαφέρον για διαπραγματεύσεις για μια σειρά από ηλεκτρονικές πηγές όπως τα Dissertation Abstracts, Oxford Reference Online, JSTOR, Source OECD και τα ηλεκτρονικά βιβλία ebrary. Οσες βιβλιοθήκες ενδιαφέρονται να συμμετέχουν, παρακαλώ να επικοινωνήσουν με την κ. Κ. Συνέλλη.

Όπως σας είχαμε ενημερώσει λίγες μέρες πριν το περσινό συνέδριο, έγινε στην Θεσσαλονίκη με πρωτοβουλία της HEAL-Link η 1η συνάντηση του SELL (Southern European Libraries Link). Το Μάιο του 2002 έγινε στην Βαρκελώνη η 2η συνάντηση του SELL Πέρα από τις παρουσιάσεις που έγιναν για τα τεκταινόμενα σε κάθε Κοινοπραξία, έγιναν συζητήσεις για κοινά προβλήματα όπως π.χ. το θέμα του ΦΠΑ στις ηλεκτρονικές πηγές. Το SELL έβγαλε μία ανακοίνωση για το αυτό το θέμα που μοιράστηκε και στο ευρωπαϊκό συνέδριο της ICOLC (International Coalition of Library Consortia) και στάλθηκε και στην EBILIDA. Στις 6-8 Οκτωβρίου του 2002 έγινε στην Καλλιθέα της Χαλκιδικής το 4ο ευρωπαϊκό συνέδριο της ICOLC οργανωμένο από την HEAL-Link. Τα τρία προηγούμενα έγιναν στην Αγγλία, Γερμανία και Φιλανδία. Χωρίς να θέλω να λιβανίσω τα γένια μας, το συνέδριο είχε επιτυχία τόσο από θέμα οργάνωσης όσο και προγράμματος. Συμμετείχαν εκπρόσωποι από 26 χώρες, ακόμη και από τις ΗΠΑ και τον Καναδά. Όλα αυτά έγιναν χωρίς καμία χρηματική υποστήριξη από κανένα φορέα. Η διοργάνωση στηρίχτηκε αποκλειστικά στα registration fees. Και δεν θα ήταν εφικτή η οργάνωση του χωρίς την εθελοντική υποστήριξη των συναδέλφων μου στην βιβλιοθήκη του Φυσικού, Λίας Ολλανδέζου που είχε το κύριο βάρος καθώς και της Πόπης Φλώρου, Μαίρης Γκαμπρέλα, και του σπουδαστή του ΤΕΙΘ που έκανε την πρακτική του στην βιβλιοθήκη μας Μάκη Μπούτλα καθώς και του system administrator της HEAL-Link Βλάση Χατζησταύρου, ο οποίος για δεύτερη συνεχή χρονιά κάνει ιώβιο υπομονή μέχρι να έρθει η ώρα να πληρωθεί από την Οριζόντια.

Τέλος, πριν δώσω τον λόγο στην κ. Τζεδάκη, θα πρέπει να πω ότι στην πραγματοποίηση αυτού του οράματος μεγάλο ρόλο έπαιξε η συνοχή και η ηθική αλληλοϋποστήριξη της ομάδας μας που μας βοήθησε να μην καταθέσουμε τα όπλα στην διάρκεια μιας πολύ δύσκολης χρονιάς.

Αφού είδαμε μέχρι στιγμής την πορεία του έργου στο σύνολο της στη διάρκεια της χρονιάς που πέρασε, θα προχωρήσουμε στην παρουσίαση των στοιχείων χρήσης των

πηγών που σήμερα διαθέτουμε. Από το τέλος του 1998, που υπογράφηκαν οι πρώτες συμφωνίες της Κοινοπραξίας με την OCLC και τον ELSEVIER, γίνεται από την πλευρά της επιτροπής περιοδικών της Οριζόντιας μία προσπάθεια συλλογής και ανάλυσης των στοιχείων χρήσης των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.

Όσο και αν αυτή η παράθεση αριθμητικών στοιχείων εμφανίζεται πολλές φορές ως μία ανιαρή διαδικασία, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι αυτά είναι τα στοιχεία που δικαιώνουν τις επιλογές της Κοινοπραξίας, που μας ενθαρρύνουν για τη συνέχιση του έργου, αλλά κυρίως μας βοηθούν να καταλάβουμε τις τρέχουσες ανάγκες της Ακαδημαϊκής Κοινότητας.

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες παρουσιάσεις των στοιχείων χρήσης, θα θέλαμε και τώρα να υπογραμμίσουμε ότι τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε από τους εκδότες δεν καλύπτουν πάντοτε το ίδιο χρονικό διάστημα, ούτε μας παρέχονται με τον ίδιο τρόπο. Κατά συνέπεια πολλές φορές δεν μπορούν και να παρουσιαστούν ομοίμορφα. Με τα στοιχεία που μας διαθέτει ο κάθε εκδότης ή παροχέας πληροφορίας θα δούμε στην πορεία πώς κινήθηκε η χρήση των διαθέσιμων ηλεκτρονικών πηγών μέχρι σήμερα και θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε αυτά τα δεδομένα. Θα παρουσιάσουμε :

- > τη χρήση βάσεων πλήρους κειμένου
- > τη χρήση των βιβλιογραφικών βάσεων

Πριν παρουσιάσουμε συγκεντρωτικά τα στοιχεία των βάσεων πλήρους κειμένου, θα θέλαμε να κάνουμε μια ιδιαίτερη αναφορά στην ScienceDirect :

Στη βάση ScienceDirect του Elsevier αποκτήσαμε πρόσβαση τον Νοέμβριο του 1999. Από τότε και μέχρι το τέλος του Αυγούστου του 2002, μεταφέρθηκαν συνολικά 1.575.254 άρθρα. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι, 1) ο Elsevier αναφέρει ότι η ScienceDirect διαθέτει αυτή τη στιγμή περίπου 2.000.000 άρθρα και 2) η κοινοπραξία έχει πρόσβαση μόνο στα άρθρα που δημοσιεύτηκαν από το 1995 και εξής, συμπεραίνουμε ότι η ελληνική Ακαδημαϊκή Κοινότητα σε λιγότερο από τρία χρόνια έχει μελετήσει ή έστω έχει ανατρέξει, αθροιστικά τουλάχιστο, σε όλο το διαθέσιμο υλικό της βάσης.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται τα στοιχεία σχετικά με το συνολικό αριθμό άρθρων που μεταφέρθηκαν από τις βάσεις των πέντε εκδοτών για όλο το χρονικό διάστημα που έχουμε πρόσβαση στον κάθε ένα από αυτούς:

ΕΚΔΟΤΗΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΡΘΡΩΝ
WILEY	Νοε. 1999 - Αυγ. 2002	1.575.254
ACADEMIC PRESS	Νοε. 1999 - Μάιος 2002	131.748
SPRINGER	Νοε. 1999 - Σεπτ. 2002	415.242
KLUWER	Ιαν. 2000 - Σεπτ. 2001 & Ιαν. 2002 - Σεπτ. 2002	198.099
WCB	Φεβ. 2001 - Σεπτ. 2002	44.923

Στον πίνακα που ακολουθεί παράτιθενται ανά εκδότη τα στοιχεία χρήσης συγκεκριμένων μηνών των ετών 2000, 2001 και 2002.

ΕΚΔΟΤΗΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΡΘΡΩΝ
WILEY	2000 (Ιαν-Ιουλ)	226.032
	2001 (Ιαν-Ιουλ)	128.872
	2002 (Ιαν-Ιουλ)	115.254
ACADEMIC PRESS	2000 (Ιαν-Μάιος)	8.458
	2001 (Ιαν-Μάιος)	29.290
SPRINGER	2000 (Ιαν-Ιουλ)	40.054
	2001 (Ιαν-Ιουλ)	127.188
KLUWER	2000 (Ιαν-Ιουλ)	11.584
	2001 (Ιαν-Ιουλ)	21.215
WCB	2001 (Φεβρ-Σεπτ)	3.348
	2002 (Φεβρ-Σεπτ)	9.257

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι σε όλους τους εκδότες υπάρχει μία αξιολογική αύξηση της χρήσης από το 2000 στο 2001. Υπάρχουν επίσης κάποιες περιπτώσεις όπου τα συγκριτικά στοιχεία μεταξύ του έτους 2001 και 2002, δείχνουν μεγάλη αύξηση της χρήσης (η.χ. Kluwer), άλλες περιπτώσεις όπου διαπιστώνουμε μία ελαφριά αύξηση

(π.χ. Academic Press), ενώ σε άλλες διαπιστώνουμε μείωση (π.χ. Elsevier). Παρόλο που δεν έχει γίνει μία λεπτομερής μελέτη από την οποία θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα, ωστόσο πιστεύουμε ότι μπορούμε να ερμηνεύσουμε, ως ένα βαθμό, τα στοιχεία που προκύπτουν:

1. Springer & Elsevier (ελαφρά μείωση των άρθρων που μεταφέρθηκαν μέσα στο 2002): Όταν άρχισαν να διατίθενται οι βάσεις υπήρχε φόβος για μία πιθανή ημερομηνία λήξης. Η Ακαδημαϊκή Κοινότητα δεν μπορούσε εύκολα να συνειδητοποιήσει ότι η πληροφορία που παρέχεται ηλεκτρονικά σήμερα θα είναι διαθέσιμη και αύριο, όπως ακριβώς και το έντυπο υλικό το οποίο έβρισκε στα ράφια της βιβλιοθήκης του όποια στιγμή το επιθυμούσε. Αρχικά είχαν καταγραφεί υπερβολές όπως π.χ. η μεταφορά 7000 άρθρων μέσα σε 24 ώρες από ένα και μόνο χρήστη. Κάναμε προσπάθεια για να πείσουμε τους χρήστες των βιβλιοθηκών ότι στους όρους των συμβάσεων της Κοινοπραξίας με τους εκδότες περιλαμβάνεται και η διαρκής πρόσβαση σε όλο το υλικό που εκδόθηκε στη διάρκεια της σύμβασης. Πιστεύουμε ότι τρία χρόνια μετά η Ακαδημαϊκή Κοινότητα αισθάνεται περισσότερο ασφαλής και δεν συσσωρεύει πια υλικό. Ανατρέχει σε αυτό όταν και εφόσον το χρειάζεται.

2. Kluwer (αύξηση των άρθρων που μεταφέρθηκαν μέσα στο 2002): όταν ξεκίνησε η σύμβαση μας με τον Kluwer το 2000, η βάση δεν διέθετε το πλήθος των τίτλων σε μορφή πλήρους κειμένου που διαθέτει σήμερα. Επίσης για μεγάλα χρονικά διαστήματα υπήρξαν προβλήματα σύνδεσης με τη βάση (σχετικές ανακοινώσεις υπάρχουν ακόμα στις ιστοσελίδες της Heal-link) γεγονός που αρχικά αποθάρρυνε τους χρήστες από το να χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη βάση. Όταν τα παραπάνω προβλήματα λύθηκαν σημειώθηκε αύξηση της χρήσης.

3. MCB & Academic Press (αύξηση των άρθρων που μεταφέρθηκαν μέσα στο 2002): Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε αύξηση του αριθμού των ιδρυμάτων που έχουν πρόσβαση στη βάση ενώ ειδικά για την Academic Press θα πρέπει να αναφέρουμε και το γεγονός της διεύρυνσης της σύμβασης πρόσβασης μας και στα παλαιότερα τεύχη (back files). Αυτό διεύρυνε το εύρος της βάσης και κατά συνέπεια αυξήθηκε η χρήση της.

Προχωρώντας στην ανάλυση των στοιχείων χρήσης δεν θα αναφερθούμε λεπτομερώς στον αριθμό και το είδος των τίτλων από τους οποίους μεταφέραμε άρθρα κατά την τελευταία περίοδο, όπως είχαμε κάνει σε παρουσιάσεις προηγούμενων ετών. Ο λόγος είναι ότι έχει πλέον διαπιστωθεί ότι χρησιμοποιείται το σύνολο των τίτλων που διαθέτουν οι εκδότες, γεγονός που πείθει ότι η Ακαδημαϊκή Κοινότητα τελικά ασφυκτιούσε στα πλαίσια της περιορισμένης έντυπης συλλογής που διέθετε πριν το 1999. Ενδεικτικά αναφέ-

ρούμε ότι για άντληση πληροφορίας χρησιμοποιήθηκαν 1266 τίτλοι του Elsevier, 416 του Springer και όλοι οι τίτλοι που διαθέτουν οι: Academic Press, MCB και Kluwer.

Όπως ανέφερε προηγουμένως και η κ. Δέρβου από τον Απρίλιο του 2002 έχουμε δύο νέες συμβάσεις με την American Chemical Society και με την Institute of Physics, για πρόσβαση στα περιοδικά που εκδίδουν. Η American Chemical Society δεν μας έχει στείλει ακόμα στατιστικά χρήσης και θα αναφέρουμε μόνο τα στοιχεία που έχουμε από την Institute of Physics. Από την Institute of Physics μεταφέρθηκαν κατά την περίοδο Απρίλιος-Σεπτέμβριος 2002, 15.961 άρθρα. Εδώ θα πρέπει να κάνουμε μία παρένθεση ή καλύτερα μία ιδιαίτερη αναφορά στις δύο αυτές συμβάσεις και να υπογραμμίσουμε για άλλη μια φορά αυτό που τόνισε και η κ. Δέρβου, σχετικά με την νέα εποχή που εγκαινιάστηκε για την πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο. Βάσει των νέων αυτών συμβάσεων η πρόσβαση είναι εφικτή στο σύνολο της βάσης και σε ΟΛΑ τα ιδρύματα, ανεξάρτητα από το αν διαθέτουν ή όχι έντυπες συνδρομές. Το επιχείρημα ότι το υλικό που παρέχεται είναι εξειδικευμένο και αφορά περιορισμένο αριθμό ερευνητών των τμημάτων Φυσικής και Χημείας, άρα το να έχουν πρόσβαση όλα τα ιδρύματα είναι μια περιττή πολυτέλεια, ανατρέπεται από τα στοιχεία χρήσης που έχουμε από την IOP : Σύμφωνα με τα στοιχεία, 19 μόνο ιδρύματα διατηρούν έντυπες συνδρομές στην IOP, ενώ άρθρα μετέφεραν από τη βάση 36 ιδρύματα.

Προχωράμε στα στοιχεία χρήσης των βιβλιογραφικών βάσεων δεδομένων:

ΠΑΡΟΧΕΑΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΝ
OCLC	2000 (Ιαν-Ιουλ)	19.880
	2001 (Ιού-Ιουλ)	46.201
WILSON	2000 (Ιαν-Ιουλ)	187.156
	2001 (Ιού-Ιουλ)	36.112

Για τη συγκεκριμένη περίοδο που εξετάζουμε, διαπιστώνουμε μία πολύ μεγάλη αύξηση του αριθμού αναζητήσεων από τη μια χρονιά στην άλλη. Αν δε συγκρίνουμε τα στοιχεία του 2000 με τα στοιχεία του 2002 προκύπτει ένα ποσοστό αύξησης εντυπωσιακό : για την OCLC έχουμε αύξηση 216% και για τον WILSON 1082% ! Τι ακριβώς σημαίνει αυτό; Και οι δύο βάσεις παρέχουν δυνατότητες αναζήτησης βασικής βιβλιογραφίας και πολλές φορές είχε αναφερθεί το γεγονός ότι δεν είναι απολύτως απαραίτητες σε

ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Τα στοιχεία χρήσης όμως ανατρέπουν το επιχειρήμα. Φαίνεται ότι η Ακαδημαϊκή Κοινότητα ανατρέχει πολύ συχνά στο περιεχόμενο των βάσεων. Ιδιαίτερα προβληματίσε το γεγονός της ευρύτατης χρήσης της βάσης του WILSON, η οποία ως γνωστό συνδέει τα αποτελέσματα αναζήτησης με το πλήρες κείμενο 1470 περιοδικών. Αυτό ίσως σημαίνει ότι ο τρόπος προσέγγισης της πληροφορίας έχει αλλάξει: μέχρι τώρα οι χρήστες χρησιμοποιούσαν το ηλεκτρονικό περιοδικό όπως ακριβώς και το έντυπο, δηλαδή το ξεφύλλιζαν. Είχαν την συγκεκριμένη αναφορά και έψαχναν το συγκεκριμένο τεύχος. Ή συνήθιζαν να ενημερώνονται από ένα συγκεκριμένο τίτλο και με τα νέα δεδομένα μετακινήθηκαν απλώς από το συγκεκριμένο ράφι στον υπολογιστή της βιβλιοθήκης ή του γραφείου τους. Τώρα όμως διαπιστώνουμε ότι οι χρήστες άρχισαν ολοένα και περισσότερο να χρησιμοποιούν όλες τις δυνατότητες που παρέχονται από τις νέες τεχνολογίες, είτε αυτές ονομάζονται υπηρεσίες διαρκούς ενημέρωσης, είτε λέγονται υπηρεσίες αναζήτησης. Ανατρέξαμε στα στοιχεία των εκδοτών για να εξετάσουμε τα αντίστοιχα στοιχεία. Δυστυχώς δεν παρέχουν όλοι στοιχεία για τη χρήση των υπηρεσιών αναζήτησης και των υπηρεσιών διαρκούς ενημέρωσης και θα περιοριστούμε στα στοιχεία που διαθέτουν ο Kluwer και ο Elsevier, όπου διαπιστώνουμε αξιοσημείωτη χρήση των υπηρεσιών αναζήτησης.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ELSEVIER	ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ KLUWER
Ιανουάριος 2002	46.247	860
Φεβρουάριος 2002	50.292	968
Μάρτιος 2002	54.281	1.724
Απρίλιος 2002	65.112	1.628
Μάιος 2002	45.005	4.002
Ιούνιος 2002	41.275	4.890
Ιούλιος 2002	45.935	5.322

Εδώ θα ήταν όχι μόνο απαραίτητο αλλά και επιβεβλημένο να αναφέρουμε τα στοιχεία από τις αναζητήσεις που έγιναν μέσω των σελίδων της Κοινοπραξίας. Όπως είναι σε όλους μας γνωστό οι σελίδες της Κοινοπραξίας είναι εγκατεστημένες στον server της βιβλιοθήκης του Φυσικού τμήματος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου όπου και πραγματοποιούνται όλες οι εργασίες στήριξης και ανάπτυξης από τον συνάδελφο κ. Χατζησταύρου. Μέσα από τις ιστοσελίδες έχουν αναπτυχθεί και στηρίζονται, εκτός από τον αλφαβητικό κατάλογο των περιοδικών που διαθέτει η Κοινοπραξία στους χρήστες των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων, υπηρεσίες θεματικής αναζήτησης τίτλων αλλά και αναζήτη-

σης στο πλήρες κείμενο των βάσεων. Γνωρίζουμε ότι γίνεται ευρύτατη χρήση των υπηρεσιών αυτών. Η χρήση όμως δεν είναι δυνατόν να καταγραφεί και να παρουσιαστούν τα συγκεκριμένα στοιχεία. Ο λόγος; Η πενιχρή και ξεπερασμένη υλικοτεχνική υποδομή που διατίθεται δεν επιτρέπει τη χρήση προγραμμάτων που θα μας δώσουν τα στοιχεία που χρειάζονται. Εάν η Οριζόντια προχωρήσει στην αναβάθμιση των συγκεκριμένων συστημάτων, θα μπορούσαμε να παραθέσουμε και αυτά τα στοιχεία.

Τελειώνοντας θα θέλαμε για άλλη μια φορά να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα εκφράζουν σήμερα ίσως το μοναδικό τομέα της ελληνικής πανεπιστημιακής πραγματικότητας, όπου η ανάγκη για διαπανεπιστημιακή συνεργασία και διασύνδεση διατυπώνεται τόσο απόλυτα και κατηγορηματικά.

Η ευρύτατη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης, που διατίθενται στα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα της χώρας μας μέσω των συμφωνιών της Κοινοπραξίας HEAL-Link, η αποδεδειγμένη ανάγκη για διεύρυνση της παρεχόμενης πληροφορίας με το λιγότερο δυνατό κόστος και ταυτόχρονα το οικονομικό αδιέξοδο το οποίο συνεχίζουν να βιώνουν οι βιβλιοθήκες, οδηγεί στην υιοθέτηση λύσεων σε εθνικό επίπεδο, που στόχο θα έχουν:

- > την όσο το δυνατόν ευρύτερη κάλυψη της ανάγκης για πληροφορία σε εθνικό επίπεδο
- > την ορθολογιστική επένδυση των δημοσίων χρηματοδοτήσεων
- > τη δίκαιη κατανομή των δαπανών μεταξύ των μελών της κοινοπραξίας

Τέσσερα χρόνια μετά από την άτυπη ίδρυση της Κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είναι πλέον σαφές, ότι όλοι οι φορείς παροχής και διάχυσης της πληροφορίας στην Ελλάδα, μέσα από διυπουργικά θεσμοθετημένα σχήματα, θα πρέπει να σχεδιάσουν από κοινού το μέλλον της διάδοσης της επιστημονικής πληροφορίας στην Ελλάδα.

Νομίζουμε ότι βρισκόμαστε σε πολύ καλό δρόμο. Τα βήματα που έχουν κάνει οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια είναι πολύ σημαντικά. Και ειλικρινά είμαστε υπερήφανες που συμμετέχουμε σε αυτή τη διαδικασία.